

LA RENAXENSA,

PERIÓDIC DE LITERATURA, CIÈNCIES Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . . 1½ Ral.
Al estranger, tres mesos. . . 9 »		Los no suscriptors, per id. . . 1 »
Un número sol. 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Lo jorn dels morts: per *Eduard Tàmaro*.—Breu ensaig geològic de la conca de Banyolas: per *Pere Alsina*.—Les dues germanes (Poesia): per *Joseph de Palau y de Huguet*.—Càrrechs del General de Catalunya (Continuació): per *F. Maspons y Labrós*.—Exposició Catalana, III: per *A. IV, V*: per *T. A. una Roseta* (Poesia): per *Jordi*.—Teatre Català: per *A. A. y P.*—La Jove Catalunya.—Novas.—Reclams.

LO JORN DELS MORTS.

Mentres una indescriptible munió surt de Barcelona envers llur cementiri, si fos que la de nostres lectors volgués seguirnos, lo conduiríem envers lo cor de la ciutat casi deserta, çó es fins á la Seo.

Arriats á la porta de Santa Eulària lo tavustol de las campanas tocant á morts, tantost deixarà arri-varne debilment fins á nosaltres la remor de la cantarella dels clergues en lo cor, y al baixarne nostre esguart apesarat, llegirem tot seguit en terra: «Vas de l'Obra any 1769.» Si excitada l'atenció, atrau nostra vista un pilar trencat de proposit pera donar-ne cabuda á dos angelets que sostenen lo blassó aragónés, demunt d'ell hi llegirem «Carner de la Confraria del Señor Rey sots invocació de la Concepció de la Verge Maria.»

Mirantnos donchs rodejats de tombas, cercarem ab afany qui enclouhen y prestament llegirem á nostres peus: «Vas de Pere Pau Mitjavila veler y dels seus any 1699.—Vas de Johan Fuster 1467.—Vas de Joseph Augirot Farrer y dels seus 1669.—Vas de Jaume Miró y dels seus.—D. O. M. Salvator..... hunc: »Beatrice carissime conjugi ac sibi suisque tumulum »posuit. An S. N. MDXXXI.—Vas de la Confraria »dels llogaters de mulas any 1700.—Ossera del co- »mu de llogaters de mulas 1772.—Vas de Fran- »cesch Doscet fuster y dels seus any 1714.—Se- »pultura del Rt Leodegari Fabrega Pr Bnt de la »Seu any 1704.—Vas de Joan Oliveras candelero de »sèra.—Vas de Joan Molins droguer y dels seus any »1637.—Vas de Joan Batista Daps mercader y dels »seus.—Vas de Bartomeu..... apotecari de Barcelo-

na y dels seus 1543.—Vas de Joseph March boti- »guer de telas y dels seus any 1695.—Vas de Joseph »Isclerias corredor de coll y dels seus any.....—Vas »de..... notari é dels seus 1477.—Sepultura y des- »canso del Mto. de Campo D. Gerardo Diemberch »Vanhemen entretenido cerca de la persona del Ca- »pitán General de este ejército y de los suyos, murió »en 20 de enero del año de 1688 á los 69 de su edad »—Vas de Anton Soler argenter y del seus any 1658 »—Vas del Confreres y devots de la V. y M. Sta. Eu- »laria patrona de la present ciutat de Barcelona 1710 »—Vas de la Confraria dels fusters.—Sepultura de »Quirse Torrent adroguer y dels seus 1680.—Vas de »la Confraria dels sastres 17.....—Vas de Joan Vilar- »rasa daguer y dels seus any 1700.—Vas,.... Aquest »es lo vas de n' antoni ciurana corregir e dels seus. »—Vas de Pere Capo notari é dels seus qui fin' á lo »primer dia d' abril any MCCCCXX.—Francisci Vivi- »nell N. P. Barc et suor.—D. O. M.—Sepultura de Pere »Farres Mestre de cases y del seus 1602; y sols per »brevet no fem membransa dels molts caps de mort »ab dos ossos crehuats, lo tinter, lo gall, las eynas d' »hortolá y altres emblemas; sens parlarne del blasons nobiliaris y altres artistichs ornemens de ditas llo- »sas. Recordarem tant sols que en la espayosa capella de Sta. Catarina y Sta. Clara s'hi troban dos urnas de marbre ab corona real que guardan las cendras de diferents princeps y reals personas avans disper- sos per diferents llocs de l'esgleja.

Seguintne per la nau de la porta de la Pietat hi llegirem tambe «Vas de Lluciá Quadradas assahona- »dor y del seus any 1721.—Vas de Johan Tageil pa- »rayre y dels seus 1645.—Aquest vas es de Mossen »Nicolau Ros droguer y dels seus 1560.—Vas de Joan »Llaurador brodador y dels seus any 1700.—Vas de »Jaume Sala Pre. y Domer de la pret iglesia y dels »seus any 1756.—Sepultura de Ignasi Solá mestre »sastre y dels seus any 1754.—Vas de Joseph Rems »y dels seus any 1773.—Vas de Bonaventura Juliá »torcedor y tintorer de sedas y dels seus any 1775. »—Vas de Bernat Famadas Notari Real y Publich de »Barña.—Vas de Andreu Illes belluter y dels seus. »—Vas de Mateu Jovany parayre y dels seus —Vas »del R. Mariano Vieta Pbre Bat. de la pret. Igle. y

»dels seus any 1776.—Vas del Dr. en Medicina Pau
»Balmas y dels seus any 1770.—Vas de Jaume Mas
»y Maidó comerciant y dels seus any 1752.—Vas den
»Pere Arnau.—Vas de.... Bonfill.... 1756.—Vas den
»Pere..... mariner.....—Vas de.... Pbig pagés y dels
»seus 1625.—Ossera de la sepultura del Magn. Fran-
»cesch Ratés any 1775.—Sepultura de Baldiri Bru-
»nells y Farro comerciant sa muller y successors a l'
»de Gener 1797.—Vas de Vidal Oliu notari e dels
»seus.—Aquestes lo vas de mossen.....—Vas del Dr.
»en Drets Miquel Coll y dels seus any 1710.—Omnia
»mors modet;—D. O. M. Puiggner Not Pub Bar et
»vuorum 1570.—Michel Safont..... Not Barchin.....
»sibi ei Montserrat carissima uxor..... qui ac poste-
»ritate sui..... truxit anno Dñi.....—Vas de Franc.
»Vidal Notari de Barcelona y dels seus.—Vas de Bo-
»naventura Font y Vall, Corredor Rl de Cambis y
»dels seus.—Vas de Agusti Mata y Simó Corredor
»Real de Cambis y de Maria Ignacia Mata y Porta
»any 1791.—Prodecesorum de Monfar.—Vas de Mar-
»garida Vinyes y Llopis y dels seus any 1752.—Ja-
»cobo Rosell hui Almoe ecclae beneficiato; Gabrieli-
»que Odoario Rosell fratri suo sartori suisque dicatum
»A. D. 1627.—Vas de Pere Vilaseca Not Real y Cau-
»sidich y del Dr. en Medicina Oleguer Vilaseca y
»dels seus 1712.—Vas de Francesch Palá y Maria Pa-
»la muller sua y dels seus 1625.—Vas de Joseph An-
»dreu vidrier y dels seus y de....—Vas de la Confra-
»ria de S. Crispí y Crispiniá.—Vas de Francesch Ro-
»des Notari y dels seus y de Simon Aspelí veler y
»dels seus any 1699.—Sepultura de Francesch Ber-
»gada, cinter y dels seus 1703.—Vas de Francesch....
»botiguer de telas y dels seus.»

Desde la porta de la Pietat a la de St. Olaguer hi
»Regirem.—«Sepulcrum officialium illustris admodum
»Capituli et Capellanorum..... beneplacito fraterni-
»tatem inserunt die XXI Augusti MDCCCLXXVII.—
»Vas per depositis.—Vas de Fco Torrents y Parera
»sinter y tapiner y dels seus 1773.—Vas de la Con-
»fraria Pia dels fusters.—Sepultura de Jacinto Bar-
»ramon Not Real y Causidich y dels seus 1749.—
»Vas de Joan Saló organista de la present igla per
»si y per Mariano Saló Me Sabater y per los seus 1748
»—Vas de Joseph Fiter mestre de casas y dels seus
»1725.—Vas de Antón Rovira rellotjer y dels seus.—
»Vas de Pere Calsapen calballeraire y dels seus 1729.
»—Vas de Joan Martí fuster y dels seus y de Martí y
»Palaudaria any 1767.—Sepulcrum nobilis domini
»Vincentis Kindelam vice tribuni equitum ac suo-
»rum; obiit die XII Septembris MDCCXL.—Vas de
»Pere Guiteras flequer y dels seus 1724.—Vas de Ca-
»yetano Mayolas flequer y dels seus any 1747.—Vas
»de Baltasar Prats comerciant y dels seus en 10 No-
»vembre 1746.—Vas per los estrangers eclesiastichs
»—Vas de Joan Colomer mercader y de Llorens Giralt
»mercader y familiar del St Ofici y dels seus 1725.—
»Vas de Johan Diern botiguer de telas y dels seus
»1725.—Vas de la Confraria dels tapiners concedit y
»reedificat, 1725.—Animabus.—Vas de Joan Pau
»Cortadellas y dels seus 1633.—Vas de Johan Ribas
»massonador y de Francesch Carreres sastre y dels
»seus 1690.—Vas de Francesch Cafont y dels seus

»fonch fet a 10 Setembre l' any 1605.—Sepultura de
»Don Joseph de Ortega Nuñez, de su muger hijos y
»subcesores año de 1769.—Vas del Rt Johan Barter
»Pbre y Mestre de Capella y del Dr Pep Esoro pbre y
»Domer de la present iglesia 1706.—Hic jacet R. Lu-
»cianus Marçal P. B. R., S. T. D. et hujus S. Ecclesiae
»beneficiat; obiit die XXIX Octobris MDCCV.—Hic
»jacet reverend Franciscus Bori, Hebdomadarius se-
»sedis Barchinonen, obiit die XXX Novembris
»MDCCXXII.—Vas per depositis.—Sepultura de Jo-
»seph Metje Dr en Drets cintada de Barña natural de
»la vila de Torroella de Montgri del Empurda y dels
»seus qui morí als 2 de Noembre de 1712 anima ejus
»requiescat in pace ame.—Vas de la Confraria dels
»fusters 1761.—Vas de Pau Martorell vidrier de llum
»y dels seus 1725.—Vas de Pere Llosas Not Pub de
»Barña y dels seus 1725.—Vas de Joseph Rovira
»candeler de cera y dels seus qui morí als 24 de Ja-
»ner 1715.—Ossera del vas de la Confraria dels vi-
»driers de llum.—Ossera del vas de Gaspar Catulle-
»pa mercader, de Maria Ignés Roig y Picart y dels
»seus 1725.—Vas per los devots de Nostra Senyora
»del Roser.—Vas del Dr en medicina Isidro Fabra y
»dels seus 1725.—Vas de Franciscu Marçal Not Pub
»de Barña y dels seus 1725.—Vas de Pere Lletjos llo-
»gater de mulas y dels seus 1725.—Vas de Segimon
»Cordiola pescador y dels seus 1725.—Vas de Cecilia
»Many viuda deixada de Pere Martir Many argenter
»y dels seus 1725.—Vas de Jaume Solá pagés y dels
»seus 1725.—Vas per los estrangers seculars.—Osse-
»ra del vas de la Confraria del St Esperit 1725.—
»Ossera del vas del Dr en Drets Gaspar Singla y dels
»seus, 1725.—Ossera del vas de Johan Colomer mer-
»cader y de Llorens Giralt mercader y familiar del
»St Ofici y dels seus 1725.—Ossera del vas de Joan
»Diern botiguer de telas y dels seus 1725.—Vas de
»Joan Palau mercader y dels seus 1571.—Vas de Mi-
»guel Bidrellas y dels seus any 1773.—Vas de Jo-
»seph Soldevila Notari de Barña y Escrivá Racional
»de la Casa de la Cintat y dels seus any.....—Vas de
»Miguel Llorell Not Real y Causidich y dels seus any
»1711.—Vas de Dña Manuela Quayada y Verdugo y
»dels seus 1760.—Vas del Dr en medicina Joseph For-
»nés y dels seus any 1712.—Vas del Rt Joseph Plá
»Pbre Benef de la prt iglesia 1715.—Hic jacet R. An-
»tonius Casanovas Presb. hujus Almoe Ecclesiae Benef
»qui obiit VIII calend Decemb. añ. MOCCLXXX, zeta-
»tis suae LIX.—Vas de Dalmau Ros mer y dels seus.
»—Vas de Joseph Calvet valer y dels seus any 1698.

Y per últim entre la porta de la capella de St. Ola-
guer y la de Sta Llucia hi llegirem: «Aquest carner
»es de madone Johane.... Sepultura del Pt Leondegari
»Fabrega Pt Benef de la Seu any 1704.—Don Beren-
»guer Rovira argenter den.—Jaume Torra.—Vas del
»Rt Dr Joseph Thomas Pr Domer de la pret Icla mori
»als XIX de Maitg 1760.—Vas de Domin Vilomara
»Veler y dels seus any.....—Ossera de la sepultura
»del ofals Escichs del M.ltre C. y Capellanius.
»A la capella de Sta Llucia hi trobarem lo «vas de
»Joan Font y sa muller Margarida, l' ossera de Ra-
»mon Picas mercader y dels seus any 1733, lo vas de
»Francisco y Anton Vallescá germans mestres de

«cases any 1725,» la llosa ahont jau esculpit un cavaller ab cota de malla capellina y llarga espasa; y per ultim cal membrarne l' epitafi que diu: hic jacet Illmus Dnus Arnaldus de Gurbio Episcopus hujus Almæ Sedis qui obiit anno dani MCCLXXXIII Nono kalendas Octobris.

Mes encara, deixadas apart quelcunas tombas de la part forana del temple, com son la de la confraria del Esteves del 1640 y la de medone Valengó de Moner acompanyada de dos hermosissims JHS; (1401) en la mateixa claustra podem llegirne en lo pedris d' entre las arcadas, los molt notables epitafis de las tombas dels nobles Bernat y Maria de Noguera any 1321—y de Francisco de Bastida (1329);—del jurisperit Giralte de Llagostera (1334); del metje Pere Pujol (1334); y de molts canonges com son: R. de Vilalta (1312); Pere de Nug (1295); Bñg de Noguera (1323); N Vilanova (1301); N de Solanas (1301); Galceran... (1318); y lo del sentenciós degà Pere Olivella any 1274.

En las parets de la Sala del Capitol l' un ab preciosa urna de pedra y l' altre derrerera d' un esculpit bronze hi jahuen també lo Capiscol Desplà, (1453) y lo renomats Mossen Borra (1433) niles gloriosus segons son epitafi.

Renovellantse lo toch de difunts y arribats a la porta de l' Ecce Homo no podrem menys d' entrar en lo temple pera resarne lo «Pater noster» entonat pel preste, y arrodillats devant del altar despres de resarne a Jesús en creu, la fonda cripta de Sta Eulària vindrà a recordarnos los temps antichs en que la fé brillaba sola entre tenebras, com la llum de la mistica llantia entre las sombras que la rodejan.

Donat un derrer esguart a la tomba de la patrona de Barcelona, guiat pel rojench resplandor de quatre llargas atxas no podrem menys de reverirne la memoria dels illustres Ramon Berenguer mur del poble chistià y sa segona muller Almodis, quals tombas apreix en aquest jorn de negre encubertadas; y rodellantne l' abside saludarem en diferents capellas la llosa a la memoria del bisbe En Martinez de Sant Martí; las hermosas sepulturas dels bisbes En Berenguer de Palou (1240) y En Poncio de Gualbes (1334) y despres d' aquestas ab igual reverencia si bé plens d' admiracio per la sorprenent bellesa de la obra, lo sepulcre del bisbe En Ramon d' Escalàs de bona memoria; puig ben encuadrada per gotica ornamentació, l' urna n' es rodejada per hermosissims figuretas que ploran repartidas entre arquets de cresteria, y demunt de ella jau ab gran majestat y ricament vestit de pontifical l' insigne bisbe.

Seguintne en vers lo cor, una gran llosa de marbre negre ab una creu blanca nos senyalarà l' entrada de la que fou per llarch temps tomba comuna dels canonges; prop de ella hi llegirem los epitafis dels bisbes Pere de Planella (1385,) y Francisco de Blanes (1410); y a l' altre cap una gran llosa blanca vindrà a senyalarnos lo present enterrament dels bisbes de Barcelona.

A la dreta del portal major, apar que en la capella del baptisteri s' hi troba lo lloch per la sepultura de quelcú d' nua familia de noblesa antiga, y a l' altre

part los repetits blasons del bisbe En Climent Sapra, nos donan a entendre que alli pensaban sepelir-lo si be encara restan llurs cendras en lo arxiu capítular.

A l' altra nau de l' esglesia se mira la tomba de hermosa construcció de Dª Sancha Ximenez de Cabrera y entrats a la capella del SS Sagrament crida nostra esguart en primer lloch la rica urna de marbre ab l' imatge de Sant Olaguer obra molt perfeta; y despres cal esguardarne la llosa dedicada al benemerit bisbe Lluís Sans y de Codol mort l' any 1620, habentne sigut depositats despres en aytal tomba, los bisbes estrangers y derrerament l' archbisbe de Mejich.

Prou n' hem trovat, de morts y altres molts n' endevina nostra fantasia, y sortintne per lo claustre recullit nostre pensament no podrem menys de donarne al pas una furtiva ullada a l' epitafi del ja nomenat Pere Olivella, qui com transmetentne las veus de tots llurs consemblants diu a qui l' esguarda: «tu qui respicis me quare me respicis qualis sum talis eris dic Pater noster pro anima mea»; cò es: tu que m' miras perque m' miras, com jo só aytal serás, vullas resarme un Pare nostre.

EDUARD TÁMARO.

BREU ENSAIG GEOLÓGICH

DE LA CONCA DE BANYOLAS.

I.

Prou desitjaria jo poder indicar desde ara al lector que ab aquest y 'ls següents articles intentava posar a sos ulls una descripció complerta y detallada de la naturalesa geològica del terreny de la conca de Banyolas, pero com pera axó fer no es suficient seguir los naturals impulsos de la voluntat, sino que es necessari subjectarlos a que no vajan mes enllà de lo que l' shi permet la suficiencia del observador, peraxó, reconexent la petitesa de mon talent, crech que millor es circunscriure un tant mos desitjos y acontentarme ab fer públicas unas quantas noticias ignoradas segurament per los autors mes autorisats de nostra benvolguda Espanya, quant se veu que no sols las callan, sino que fins citan ab molt exclusivisme análogas observacions fetas en terra estranya a las que res ni mica tenen que envejar.

Per lo tant, publicaré ab preferencia las observacions caracteristicas de aquesta conca geològica y no estranye ningú que dexe de fer menció de altres que, essent comanas a las mes de las localitats, no conduhiria a res lo relatarlas; seguint qual conducta m' prometo mes facilment lograr no sols la atenció, sino que també la benevolencia del lector, la qual m' es del tot necessaria.

Entrem, donchs, en materia.

FORMACIÓ TOSCOSA MODERNA.

Qui recorra ab un poch de detenció l'hermós pla de la vall de Banyolas, observará desde luego per si mateix que per tot arreu se presenta la tosca calsinal moderna, formant un banch de una extensió superficial de uns quaranta kilòmetres quadrats aproximadament, sens solució alguna de continuïtat, ans per lo contrari manifestantse com una verdadera unitat geològica, filla de una sola causa, lo que no dexa de ser notable, per quant en lo temps en que tingué origen, obravan ja molt localisadas las causas productoras, rahó per la qual eran y van essent cada dia mes circumscripits los terrenos que de ellas deriven.

Constitueix, com acabam de dirho, aquesta formació la roca propiament dita tosca calsinal, disposada en capas ó estratos que alternan ab altres de un fanch mes ó menys argilós, qual conjunt de verdadera estratificació está limitat en sa part inferior per lo terrenó quaternari, y per la superior per una gruxa de terra vegetal de major ó menor potencia, segons siga l'punt ahont s'observa. Respecte la roca tosca calsinal, que es la que caracteriza la formació que 'os ocupa, no será per demés dir que 's presenta molt porosa, á voltas cavernosa, gayre may compacte, fácil de subdividir en primas capas ó fullas seguint sos mateixos plans de estratificació; es poch dura y á simple vista apareix que fou formada per la petrificació de uns sens número de sers orgánichs, vegetals reunits en informe y confusa massa, corresponent per sa naturalesa mineralògica á una de las moltes varietats baix las quals se presenta 'l carbonat de cal; tosca que continua encara formantse á la nostra vista en lo seno de las ayguas del estany de aquesta vila y de las quals se precipita quant en ellas pert sa solubilitat, com en un temps mes llunyer se depositá de las ayguas que cubrian tot lo pla de Banyolas, circumstancia que dexa entreveurens la existencia de un gran llach, avuy dia dessecat; quemes tart me complauré en reconstituhir rideyalment pera que's veja la magnificencia que 'l rodejava.

Senzills son per demés los caràcters estratigráfichs que presenta la formació toscosa de Banyolas. Després de la terra vegetal y del sotsol argilós se presenta ja la tosca ab una gruxa de mitj á un metre; segueix luego una capa de fanch argilós, repeteix un estrato de tosca, però de molta potencia, dessota la qual jau estesa una de argila molt plástica, del tot impèrmullable y á la qual es precis baxar á buscar l'aygua en la construcció dels pous que en aquest terrenó s'obren, que observat en Banyolas té en conjunt una gruxa ó fondaria de 25 á 30 metres, essent, empero, menor en la part baxa de la vall, com en Mata y Cornellá, per eczemple.

Allí ahont faltan materials quaternaris descansa la formació toscosa sobre los del terrenó terciari (Estuñas y Lió); però tant en l'un com en l'altre cas se veu que sos estrates jauen ab discordancia y determina ab lo terrenó subjacent un ángul de 45° aproximadament. En alguns punts conservan los banchs de tosca la horizontalitat que atquiriren al formarse,

mes en la major part se veu que sols guardan lo natural paralelisme que 'ls hi correspon, marcant al mateix temps una notable inclinació envers lo septentrió una part y la restant cap á mitjorn, á qual trastorn y cambi de posició en sas capas se deu segurament lo haver quedat en sech lo llach que antes lo pla cubria.

Atesa la extraordinaria gruxa dels banchs de exa formació, principalment del calis inferior, pot calcularse que las ayguas del llach de la tosca experimentaren llarchs periodos de tranquil·litat, la qual es probable que s'interrompés cap als últims temps de sa existencia, durant los quals un gran ayguat degué segurament arrancar de las montanyas que'l dominavan las terras fangosas, y també alguns materials quaternaris que accidentalment cubren la roca, y dich accidentalment perquè si fos axó un fet ó un caràcter general, deuriam suposar á la tosca una antigüetat major de lo que concedit li havem.

De lo que acaban de exposar naturalment se despren que 'ls restos orgánichs que en la Tosca 's trovan, deuen ser del tot anàllechs als dels sers que en la actualitat viuen y que no poden estar encare del tot petrificats, sols si, mes ó menys alterats, per lo que no tenen gran importancia los caràcters paleontològichs de eix dipòsit. Ab tot será bó que diga que entre las despulles ó restos de sers animals los que mes hi abundan, son, las escloras de caragols terrestres y de aygua dolça pròpis de aquesta localitat, escassejan bastant los restos de mamíferos (1), no tan los de aucells y quasi del tot los de las altres classes animals; empero en lo que regna gran varietat es entre las impressions y motllos de los representants del regne vegetal, ver testimoni de la frondosa vegetació que rodejava l'extingit llach ahont la tosca 's produhia.

En vista, donchs, del conjunt de caràcters mineralògichs, estratigráfichs y paleontològichs que presenta la formació de la tosca, podem conclóuer que correspon al ordre de las modernas, es dir, que es posterior al Diluvi, sens negar per axó la possibilitat de que comensás á originarse durant los últims temps del periodo diluviá. Y si jo, ab tot, la considero com exclusivament moderna, es pera diferenciaria mes facilment de una altre formació (la travertina) molt semblant ab ella, pero essencialment quaternaria y per lo tant anterior, com ho veurem á son degut temps.

Cap testimoni històrich, no obstant, nos recorda la passada existencia del hermós llach de la tosca, que tanta animació y bellesa devia donar á esta, ja de si, prou pintoresca porció de la bella Catalunya, empero, fiat en los principis geològichs ja citats y en las conseqüencias que de ells se deriven intento reconstituirlo, que ab poch esforços de imaginació me sembla fácil la empresa.

(1) Un picapedrer de aquesta vila m'ha assegurat haver recullit en la tosca ossos humans, qual dato apunto, encare que no haja pogut comprovar la observació per mi mateix.

En efecte: podem igualar sa extensió superficial a tot lo que constitueix la mes que regular plana de la vall de Banyolas, putx que en tota ella se mostra patent la roca tosca, y seguint las raconadas descritas pels turons que la encloühen trovarem ab tots sos detalls quin era son contorn; y la fondaria, si bé mínima que sas ayguas tenian, nos la indica la notable gruxa de la formació toscosa, que ja hem dit era mayor en lo lloch que are ocupa Banyolas que en los restants de la vall. Ademés podem fixar lo número y extensió de las illas que del seno de aquel llach sobreixian, prenent per tals los turons que ja desde las épocas terciaria y quaternaria preexistian, y que palpablement pot provarse que no 's vegeren completament cuberts per sas ayguas; essent de entre ells los mes notables y dignes de particular memoria, los que en sa par mitjera, com un arxipélach de banda a banda se extenian, avans illas, are turons que conexem ab los noms de puigs de 'N Manresa, de 'N Bassedas, de Guemol, de la Fontpudosa, de Mianegas y del Estanyell, tot de análoga forma, época y procedencia, no molt distants, y paralelos los uns ab los altres; disposició que debia determinar la existencia de uns canals que servissen de comunicació, a través del arxipélach, entre la part meridional que era la major, y la septentrional del llach de la Tosca que venim reconstituint. Per altra part, convenint ab la opinió que sostenen los principals geòlechs de que las condicions orogràficas y las hidrogràficas son are a poca diferencia iguals a la que tenia la terra quan exa tosca 's formava, es dir del Diluvi ensá, podem deduhir de aquí que las mateixas ayguas que are atravessan lo pla de aquesta vall, eran las que llavors desembocavan en lo extingit llach que 'l cubria, las quals venian a confondre 's ab las que de sas propias fons, com a peculiar caudal brotaván.

Per aquestas y otras circumstancias que no m' entretinch a nombrar, se veu que devia reunir dit llach una hermosa perspectiva, que mes encare 's pot imaginar rodejat de poética y encisadora bellesa, restaurant la frondosa vegetació de que son testimoni las innumerables impressions de fullas y altres restos vegetals, que com a grans dipòsits de fullaraca, incrustats en la roca tosca quedaren pera futura memoria. Ellas ben clar nos demostran que, ademés de las plantas de habitacio aquàtica, fora de la riera y en las illas devian creixer frondosos boscos de alsinas, roures, verns, oms, oliveras y la major part dels arbres que avuy dia poblan las nostras selvas, y que verts prats de nutritivas herbas cubrian la terra: ahont hi trovarian abundant pastura los remats que tranquils la dominavan; y fins se me afigura estar veyent com per las brancas del boscatje estavan saltant jaganers mils de mils de pintats aucellets, que ab sos melodiosos cants dirigian himnes de alabansa al Criador de tanta bellesa.

Axis continuaren las cosas mentres lo fons del llach presentá la necessaria concavitat pera que en ell s'hi mantinguessen tranquilas sas ayguas, empero vingué un dia en que, conmoguentse las capas subjacents feren perdre a las de la Tosca la horizon-

talitat primitiva que tenian adquirida, en tal manera, que desde 'l centre que passava a través de las illas del arxipélach descrit envers los extrems, se determinaren dos plans inclinats ó rostos, cap a tramontana l' un y a mitjorn l' altre, en qua ls superficies inclinadas era impossible que s' hi sostingués l' aygua; ans pel contrari; vehentse obligada a buscar punts mes baxos, aná allunyantse del que ocupava; mes com en la part meridional trova fácil escorror vingué a quedar en sech tota el a, que es la que avuy dia constitueix lo pla de la vall, mentres que la septentrional, que queda mes deprimida y ademés enclosa per una serra de petites montanyas quedá anegada ab las ayguas que a la cloterada se precipitaren, originantse de resultas l' actual estany, que gracias a las poderosas deus que en son fondo brotan ha pogut subsistir pera que quedas a las generacions futuras un petit retrato y un hermós recort del encare mes hermos llach de que provenia.

Prou desitjaria jo are poder dir al lector lo temps fixo en que esdevingué exa mudansa; pero ja que axó no 'm siga possible, tindré que acontentarme ab recordar que si moderna fou la formació de la tosca, mes encara degué serho lo cataclisme que posá en sech lo llach en quals ayguas se formava; y com eix temps ve a confondre 's ab la época històrica, cal no obstant fer notori que fou anterior al de que fa memòria la historia positiva, de manera que las rassas celtiberas de las quals se sab mes la existencia que 'ls fets en que s' ocuparen, trovaren ja en sech a la tosca, com ho prova lo haver obert en ella numerosas sepulturas, preciosos monuments que m' he complagut en fer visitar a no pochs aficionats a la història de tant remotissims dias. (1)

En resúmen, y ab axó conclouré lo present article, la formació toscosa del pla de Banyolas correspon al ordre de las modernas; y al dessecarse 'l llach que li doná origen quedá al descobert lo pla tal com avuy dia 's manifesta y també l' estany, encare que en sos primitius temps ocupava major superficie, la que ha perdut en part a causa de las moltas terras y 'l detritus margós que baxaren de las vehinas montanyas, y tambe a conseqüencia de la construcció dels rechs que li permeten buydar sas ayguas a un nivell inferior al que en son principi tenian, obra de la qual ensemps ne reportan gran benefici la higie-ne, la agricultura y la industria. (2)

PERE ALSIUS.

Lo lloch de les sepulturas celtiberas en Banyolas, pero las mes notables, y que 's veyen al descobert, se trovan en Lio al peu de la carretera provincial, a un dos kilòmetres al N. de aquesta vila.

(1) Tot sovint se descubrixen sepulturas celtiberas en Banyolas, pero las mes notables, y que 's veyen al descobert, se trovan en Lio al peu de la carretera provincial, a un dos kilòmetres al N. de aquesta vila.

(2) La construcció dels rechs del estany de Banyolas suposen uns que es obra dels primitius abats de aquesta vila y altres volen que daten ja de la época en que 'ls romans dominavan est país.

LES DUES GERMANES.

BALADA.

N' eran dues nines,—dues germanes,
La xica, baxa,—com la neu blanca,
Fresca com l'iri,—que neix a l'aygua,
De mirar tendre—com sempre sguarda
Qui del cel porta—la senyal blava,
La cabellera—rossa, crepsada,
Si la du estesa,—tota la tapa,
De tant bonica,—d'or si semblava.
La gran, morena,—bon tros mes alta,
Dins sos ulls negres—foc llampegava;
De tant ayrosa,—de ben plantada,
Gran rotlló feya—per la comarca.
Abdoses cultan—tot fent la tasca,
L'una cusia—la roba blanca,
Mocadors d'India—brodava l'altra.
Tot cusint canta—la rossa y blanca:
—Amors del ànima—amors que matan
A mí torneune,—vos vull ab ànsia,
Morir desitjo,—si ja no m'ayma!
—i Ay pobre nina! —la gran li parla,
—Si no t'estima,—dexal de banda,
No t'posis trista,—que torn' malalta;
Qui mon cor vulla,—cada vesprada,
Quan lo seny toquin,—lo vull a casa,
Devall finestra,—cantant passades,
Passades dolces,—d'amor dictades;
Si un jorn hi manca,—ja'n cerco un altre!
La xica y tendre,—ben tost plorava,
Plorava perles—que al pit devallan,
L'aymadó torna,—ja's descavalca.
Covert de glòries,—covert de nafres,
—Per tú, que ploras,—l'ausencia llarga,
Gentil donzella,—bell liri d'aygua,
Fadigat torno—de Terra Santa;
Si vols venirne,—guardo una cambra
Del palau gòtic—rey de la plana,
Allí per sempre—serás aymada,
Putx's anomena—de la Constància.

JOSEPH DE PALAU Y DE HUGUET.

Diada de S. Jordi de l'any 1867.

DELS CARRECHS DEL GENERAL DE CATALUNYA

Lo *Regent los Comptes*, era qui estava encarregat de dur tots los comptes referents al general de Catalunya, á qual fi devia portar principalment tres llibres, un dit comú, en lo qual devia continuar tots los partits d'arrendaments, deutes, rebudas, restas, gracias, remuneracions y qualsevols altres despesas; un altre en lo qual hi continuava totes las reduccions y difinicions de censals que feya lo general y un altre en lo qual apuntava las datas de cosas extraordinarias que's pagavan. Aqueixos llibres tenian referencia ab lo llibre de valuas que duya lo Racio-

nal ab qui devia fer las corresponents comprobacions. Devia dur també tots los albarans de las pecunias que pagaba lo general y era obligat de comptar ab lo dietari que portava lo Escrivà major, las faltas que havian fetas los oficials, á fi de llevarshi la part de terra corresponent als dias que havian faltat, debent tenir compte particular á cada oficial, conforme ls duya dels deputats, y los advocats. Portava ademés un llibre per los comptes de menut, ço es, per los de poca suma, clohent dit compte cada tersa, ab lo Racional. Los albarans que per los comptes duya, los devia vuydar en lo llibre comú, adalt dit, avans de dur dit albará á la taula de la Ciutat. Una volta vuydat entregava dit albará á un dels porters pera que lo duqués á aquella y una volta allí, lo qu'era cada mes, devia tirar las restas, que's comprobavan al menys de sis en sis mesos d'acort ab los taulers. Devia dur també lo compte de correu y donar al Racional las datas y rebudas de dit compte perque aquell ho pogués apuntar en lo llibre de valuas. Devia comprovar cada principi de mes ab lo Racional, lo llibre de valuas ab lo llibre comú. Devia fer residencia en lo lloch ahont lo Rey celebrava las corts als catalans tant quant ditas corts duressin y aportarhi tots los processos familiars y altres actes de cort, al manco deu de las mes prop passadas, á fi de que en aquellas se pogués veure lo stil que devia tenir la cort. No podia deixar la tapiceria, plata, y altrás cosas, ni traure de la casa de la Diputació aquellas, encara que los Deputats y Oydors li manessin, sino fos per deixarlas á la Seu de Barcelona ó á la Iglesia de Sant Jaume: li era prohibit donar per los guans se donavan en especie en los tornets y justas ordinarias mes que trescentas lliuras en quiscuna festa, pagar mes de cent ducats quiscun any per lo gasto de menjar y beure en la casa de la Diputació y altres cent per lo que feyan los Deputats y demes oficials per la anada de las fons, ni pagar quiscuna festa de Sant Jordi per verguetes sino cent lliuras y per música de ministrils y guitarras, fora la música ordinaria que donava dins la capella, sino doscentas lliuras.

Ajudant de Regent los comptes. Com un dels principals gastos eran las pensions dels molts censals que feya'l General de Catalunya los quals anavan á carrech del Regent los comptes, tenia aquest un ajudant, lo qui devia portar tretze capbreus, conforme los portava l'ajudant primer d'escrivà major, y en los dotze continuarhi totes ditas pensions y los salaris dels Doctors del real consell de Deputats, Oydors de Comptes, Oficials del General y altres pagava est en lo tretzé. Tenia obligació de fer quiscun any, dos llibres nomenats ordinariis ó racionals, ço es de sis en sis mesos hi, trets de las apocas y llibre comú de totes las entradas y eixidas del General; devia assentar en lo llibre de las definicions totes las definicions dels censals lluhian los Deputats. Devia comprovar ab los capbreus totes las apocas que's feyan en casa la Diputació despres de cosas per lo Escrivà major, y altres obligacions referents al bon ordre dels censals y gastos y justificatius dels mateixos.

Ajudant comú del Regent los comptes y Racional. A mes hi havia un altre ajudant del Regent los comp-

tes que ho era també del Racional. Equest ajudant comú dels dos oficis devia dur també tretze capbreus, dotze per las apocas de censals y un per los salaris donava lo general, ab lo mateix ordre que 'ls duyan lo Escrivá major y l'ajudant del Regent los comptes devia comprovar las apocas ab dits capbreus juntament ab los llibres racionals fent nota á cada partit de apoca, qual comprobació s' feya, tenint un Oydor de comptes un dels dits llibres racional, lo Racional l'altre juntament ab totas las apocas fins en aquella pagadas y lo ajudant comú, los capbreus. Devia continuar las rúbriques, partidas y comptes ab lo llibre dit Blau, per titols de anyadas ab los noms dels senyors Deputats, Oydors de comptes y arrendadors de la generalitat, preus y pagos de dits arrendaments y restas de aquells que restavan debtos y lo lloch y colecta ahont se feya dit arrendament. Devia escriure cascun any los llibres racionals, ço es, de sis en sis mesos hu, que á la fi de cada trienni feyan sis llibres, los quals devia traure de mot á mot d'altres dos llibres que devia fer quiscun any lo ajudant del Regent los comptes, ço es, de sis en sis mesos hu, que feyan sis llibres á la fi de cada trienni, debent resultar iguals y exactes los de l'un ab los del altre. Tenia carrech de entervénir y assistir en la comprobació del General, la qual se feya de la següent manera, ço es, que un Oydor de comptes tenia lo hu de dits llibres racionals, y l'altre lo Racional y dit Ajudant comú lo llibre comú de dit Regent los comptes y lo llibre dit de la Crehnetá; un ajudant del Racional, l'libre de Valuas de dit Racional y un altre de dits ajudants qu'era l'qui tenia carrech del llibre dit Blau y així tots junts feyan dita comprobació, per veure si los uns llibres confrontavan ab los altres. Era obligat també á entervénir en la comprobació que s' feya de las datas continuadas en dits dos llibres Racionals, pera lo qual un Oydor de comptes devia tenir un de dits llibres, y l'altre lo Racional y lo Ajudant comú, lo llibre comú de dit Regent los comptes. Al ferse ditas comprobacions, devia en un full de paper assentarhi tots los erros que s' trobavan, aixís en dany com en benefici del General y despres tenia carrech de cercar y veure de quina manera habian sigut fets; de las que s' feyan en dany del General, se havia de fer dos memorials, lo hu dels quals, donava al Regent los comptes y l'altre al Regent los capbreus de la Escrivania major, pera que donessin ordre de que ditas quantitats se cobressin y las qu' eran en dany de particulars també las devia posar en un memorial, lo quin devia restar en son poder, á fi de que si 'ls demanavan facilment se poguessin cobrar.

Quan los Deputats manavan fer obras en la Dressana, era obligat de continuar en un quadern de paper, tots los que hi treballavan, y cada dematí y apres dinar anarsen á dita Dressana, á veure y reconeixere si tots hi eren y apuntar los que hi mancavan y sentarho tot en lo Diuenge en lo llibre del Dressaner. Lo mateix compte devia dur respecte á la pedra, cals y tota la obra que s' duya á dita Dressana.

Aixís mateix quan los Deputats feyan il·lucions de censals, devia assistirhi y en un quadern apuntarhi

los censals que s' lluhian, á qui, lo mes en que s' pagaba y en las fullas del capbreu que eran continuats; devia mirar si en ellas se entregavan ó restituïan tots los actes ó escripturas devian esser restituïdas y si algú de dits censals estava subjecte á esmers fahe-dor de son preu; devia assentar en los capbreus, junt al partit del censal lluhit, lo dia mes y any de la lluhició, per quins Deputats era feta y lo dia de la firma de la definició d' aquell. Avans de soltar lo preu del censal lluhit, devia fer la certificatoria, empero ab manament dels Deputats, calemat en aquella; y pera ditas soltas devia tenir un llibre dit de soltas en lo qual apuntava tot lo referent á ellas, nom de Notari, dels otorgants, dia, preu y demés. Sens altres obligacions referents á las ditas cosas.

(Seguirá.)

F. MASPONS Y LABRÓS.

EXPOSICIÓ CATALANA.

III.

Tócans avuy ressenyar los productos de l'industria manufacturera catalana que ab ven bô y variat número d' exemplars figuran en las salas 9, 10 y 11 que seguxen á la galeria E. que ressenyarem en lo article anterior.

En primer lloch, á l'entrada, se 'ns presentan los madapolams, imitació de lli y demés productos del Eonegut fabricant y valent catalanista (puig catalanista es qui tant s' interesa per la producció catalana) en Joseph Puig y Llagostera.

Cridan l'atenció dels qui esta secció visitan, los richs productos de la Espanya Industrial, quals indianas, per ma de mestre estampadas y d'hermosos y ben combinats, colors que d'un tros lluny semblan roba de seda, llustrinas y percales, producció quasi esclusiva d' esta societat espositora y que rival no tenen en la producció estrangera, donan una eloqüenta prova del avansament material en que esta mena d' industria s' trova en nostra terra.

Presentan també molt bon aspecte las indianas y textils qu' esposan los Srs. D. Geroni Juncadella, Lucena y compañía, J. Achon, Serra germans y J. Jaumandreu, y que s' recomanan per la severitat y bon gust y perfecta combinació dels colors.

Las de Ricart y compañía y Joseph Ferrer y compañía de Vilanova destinadas á varios usos y en especial á cortinatges y cobrellits econòmichs son tan ricas y hermosas, que ni la cambra de mes lucso s' pot donar á menys d' usarlas. Las del Sr. Masriera y nebot, molt ben dibuxadas imitan perfectament los domassos; y las de J. C. y J. que son pera vestits de dol y mitg dol, son las únicas en esta especialitat presentadas.

Han presentat mocadors de cotó estampats los senyors J. y C. Monteys y compañía, Bonsony, Borrás, Servat y compañía, Juncadella y altres; colors ben combinats, finura en lo text; tot ho reunexen dits mocadors que han de servir per adorno de nostra

pagesas. Mocadors de ma, ó vulgarment anomenats de *mocar* n' han presentat los Srs. Brunet y Serrat, y Mayola y fils de Premiá y s' deu fer especial menció, per lo ben dibuxats que son, dels mocadors litografiats del Sr. Ramoneda.

Los Srs. Batlle y Cantó, Brossa y Estrany, Narcís Rovira, J. Miguel y Bofarull, Jaime Sadó y fills y Volart germans han presentat tovallolas finisimas, piqué, roba per estovallas, flassadas, banovas adamasgadas etc., etc., que fan deturar á mirarlas á mes d' un matrimoni que deu provehirse de dits objectes.

Telas, texits de fil, madapolams, etc., ademés del Srs. Puig y Llagostera, n' han esposat los coneguts fabricants Srs. Brossa y Estrany, Pau Giral, Pere, Serret, Brunet y Serrat, Ruis y Sala, Joseph Tolrá y altres que no recordám. Deu ferse tambe menció dels drils y pisanas dels Srs. Pere Mestra y Rivas y companya. En aquesta secció hi trovem á faltar, las tan nomenadas telas, texis y drils que fabrican D. Pere Trilla y lo Sr. Bassols en Vich, y molts y molt altres que s' dedican á esta mena de producció.

En la part de filat, y texits de cotó, ademés dels Sr. Batlló germans, á qui tothom fa justicia respecte llurs ben elaborats y baratos productes que han presentat lo cotó d' es la anomenat fluix (ó en bala) fins al textit, esposan mostrars de las diferents operacions per que té de passar esta primera materia per arribar á la última que es lo textit, n' esposan los senyors Puig y companya de Sant Andreu de Palomar, viuda y fill, d' Isidro Rossich, D. Juan Const, Igualadina Algodonera (que ls ha colocat en una pirámide artisticament formada, terminat ab las inicials,) Rafe-cas Sanromá y companya, Torres y Vilaseca, Manel Puig y Carsi de Monistrol, Santacana y Sadurni, Joseph Arenas de Mataró, Societat cooperativa Mataronense y altres, qual nom se ns ha oblidat.

Cridan molt l' atenció per sa colocació artistica, ls texits y filats de canem dels Srs. Marques, Caralt y companyia; tambe n' han presentat los Srs. Riera y Montada de Banyolas.

No debém passar per alt las conxas y flassadas de Gayetà Cots y Francisco Huberti y las xarxas mecánicas dels Srs. Alié y Bornell y Camilo Fabra.

En quan á la secció de velluts devém mencionar per la varietat de mostrars y colors los del Sr. Ascacibar, avans Güell y companya de San's, y com á genero rallat per vestit usual de nostres pagesos, los del Sr. Alsina, qual fabrica (segons un rétul que hi ha damunt los géneros esposats) fou montada quinze dias antes d' obrirse l' exposició. Y de pas devém fer notar que hi trovem á faltar los velluts de Reus y altres punts que poden competir molt bé ab los que se ns envian del estranger.

Las barretinas d' Olot, que es una de las pessas de vestir que caracterisan á la gent catalana, tambe s' trovan esposadas en esta secció; no sabém á quina causa atribuir que de dit producte especialment catalá sols hi hage un sol espositor que es D. Francisco Navarro de Olot. Voldrá dir axó que la gloriosa barretina cedéix son puesto á las catxutxas y altres

importacions de gent forana? Y m' acut esta pregunta al veurer que al costat de las barretinas están esposadas algunas gorras, que per estar mal colocadas passan desapercibidas de la major part dels visitadors de l' exposició.

S' han esposat tambe en esta secció, y creyém que no están en son verdader lloch, cotillas y faxas sens costuras dels Srs. Rouvière é Isart, per cert molt ben fetas.

Y per últim están esposats géneros de punt dels Srs. Recasens y nebot, Buxareu y Masoliver y senyors Baladia y Coll; fils d' escocia de D. Miquel Puig, rodets de fil y en capdell de D. Mariano Juliá, y altres.

Tots aquestos son los productes de l' industria manufacturera de fil, lí, canem y cotó, presentats al certámen de la producció catalana, que mostran á Espanya y al mon enter l' estat d' avansament y l' desentrotillament en que s' trova l' industria en Catalunya.

IV.

Farém mérit en lo present article, de las llanerias de Tarrassa y Sabadell, esposadas en la sala número 19, productes que venen á constituir una altre de las brancas en que está subdividida l' industria manufacturera.

No sabém donarnos rahó de la causa que ha motivat la separada colocació de totas las diferents produccions manufactureras, quan devian guardar un cert ordre que permetés examinar l' un darrera l' altre ls diversos productes de nostra industria. Y diém açó en vista de que, desde la part hont estan esposats los objectes que en l' anterior article s' descriohen, fins á la sala hont son los dels quals nos n' anem á ocupar, deu passarse per altres salas, en que esposats están diferents y variats objectes, que cap conexió tenen ab l' industria manufacturera, y que distrayent l' atenció dels que l' exposició visitan, no ls permeten estudiar l' estat d' avansament en que s' trovan totas las brancas d' esta mena de producció, per no poder comparar degudament uns productes ab altres. Y feta esta salvetat, passém á examinar los objectes que en dita sala 19 están esposats.

No son molts los espositors que en esta secció figuren; mes los texits esposats son d' una bondat tal, que ja millor quasi no pot demanarse, de modo que, posats al costat dels que ns envia la producció estrangera, cap diferencia s' hi nota, com no sia ls insignificants reparos que hi oposan aquells que tenen per dolent tot quant vé de nostra terra, per superior que sia, y per bo tot quant lo nom d' estranger porta (per mes que ls hi fassan passar per tal, molts voltas, los productes de nostras fabricas.)

Los espositors en esta secció son: F. Roig y Gruart de Tarrassa, qui presenta *sargetas* de diferents colors; Ignasi Amat, que s' distingeix pel género llis negre; Anton Gali, que esposa patens, novetats per pantalons, xinxillas y altres géneros; Ventalló y Companyia, quals flassadas, pantaloneria y mocadors per senyora cridan ab justicia l' atenció de tothom; los senyors Joaquim Font y fills, Joseph Lluch y al-

tres, que presenten los panyos que ab tant d'acert fabrican: los senyors Prats y Companyia, Montllor, germans, A. Casanovas y Ferran, J. Duran y fills, Oliu germans, Juan Salleres y fills, y Escuder y Gilbert, que 'ns mostran llurs còrtes de pantalons d'una llaneta molt fina y altres textils; per últim devem fer menció especial dels senyors J. Escursell y Companyia per sas franelas, Gabriel Trias y Companyia per sos mèltons, Joaquim Casanovas y fills per sos satens negres, castors y pantaloneria, Trias y Vieta que han esposat una colecció de giras de capa finíssimas, de color vius y molt ben combinats, y finalment dels senyors Joan Capmany y Companyia y Buxeda germans, de Sabadell, lo primer per sas novetas y per las classes de roba, que, ab los noms d'Amateos, Graveloltes, Drakmans y altres, son los únichs que, si no estém mal informats las fabrican, y 'l segon per sos bonicoys géneros (còrtes de pantalons, panyo) y per la inusitada baratura dels matexos, que per ço no 'ls priva que sían de molt bona qualitat.

Y despres que hem vist tant de bó com surt de las nostras fabricas y que en 'l anterior y en lo present hem reessenyat lleugerament, no podem menys d'admirarnos del avansament material en que nostra producció s trova, y que havem fet notar, atesas las malas condicions ab que concorren en la pacífica lluyta de la competència que 'ls hi fan los productes estrangers, que tant abundan en nostres mercats.

La quasi absoluta falta de primeras materias (de las que s pot ben dir que 'n som tributaris del estranger), lo molt cóst dels transports, la falta y mal estat de las vias de comunicació en nostre país, y tots los gastos que, económicament parlant, se conexen ab lo nom general de gastos de producció, tot contribueix, junt ab altres causas, a encarrir lo preu de nostres productes. Los que del estranger venen, tenen l'aventatge de que, per las circunstancias comercials y económicas en que 'ls respectius païssos se trovan, posats en nostre mercat, resultan mes baratos que 'ls productes de nostra terra y exa es la causa de que aquells tingan mes surtida que aquests.

Ara bé, aço s'evitaria si a nostra industria se li dispensas la deguda protecció; si s'gravessen los productes de l'industria estrangera ab un dret d'aduanas que, proporcionat als gastos de producció, 'ls posas en igualtat de condicions als nostres: *puig en igualtat de condicions, l'industria catalana no tén la competència estrangera.*

Posadas en ditas condicions, nostras fabricas progressarian fins arribar al mes alt estat de perfecció, que es lo que desitjan los qui de cor estiman la prosperitat y avansament de nostra terra.

T.

V.

La secció de maquinaria es una de las que millor representa a nostra industria en esta exposició. Y es mes de atèndrer axó, quant no son las màquines objectes de facil trasport y en quant no es esta exposició de gran durada.

Resenyarem en est article a mes de las màquines

tots aquells objectes que esposats en los patis y en lo passadís de comunicació tingan en l'industria una aplicació mes immediata.

Lo mes important, sens dubte, no diré de aquesta secció, sinó també de l'exposició tota, es la màquina inventada per lo senyor Monturiol y perfeccionada per lo senyor Borrás, construïda en los tallers d'aquest últim. D'una complicació estrordinaria, d'un meravellós joch d'escèntrichs, mostra acabada de tota mena de mohiments, es la síntesis de tots los recursos ab que conta avuy dia la mecànica. Rotllat lo paper sobre un cilindre, es estirat y posat sobre una plataforma en la qual s'obran diferents canals. Plens estos canals de tabaco per medi d'un caxonet corredís, baxa un sistema de gavinetas que talla lo paper. Inmediatament avansa una sèrie de brocas que corresponen a las canals obertes a la plataforma; pren cada una lo paper pel march y giravoltant per dintre de las últimas, nos dona clos lo cigarro. Retrocedexen las brocas y prompte pels dos cantons baxan las puas que 'l deuen capsar, interin pujan las altres que li donan l'últim plech. Es tanta la perfecció d'aquesta màquina que pot ab gran facilitat treballar sobre tota mena de papers y també se pot omplir mes ó menys lo cigarro. La mou perfectament un noy y es fabulós la número de cigarros que pot donar al hora.

Segueix en importancia la màquina de paper continu dels senyors Junoy y Companyia de Girona, los que han esposat també una turbina del sistema Fontaine perfeccionat.

La Maquinista Terrestre y Marítima ha presentat una magnífica màquina destinada a la elevació de las ayguas del Llobregat.

La ferreria dels germans Girona ostenta una numerosa colecció de barras de ferro de diferents tamaños, pes y forma.

Los senyors Valls, han presentat entre altres màquines una prempsa pera vins y olis capás de produir, segons diu un cartell atjunt, la pressió de 100,000 kilos ab la forsa de dos homes solsament.

Los senyors Ciervo una bona colecció de gasòmetros y cúnas económicas. Alguns dels primers son dignes de la admiració del públich per son bon treballat y per l'enginy que en son autor suposan.

Los senyors Molas, de San Martí y Cucurny de la Bordeta, han rivalisat en esposar sos productes de gré, quiscun en una gran piràmide en la que hi campejan tota mena d'objectes propis de tal indústria. Nos alegrem tant més de axó, en quan es un ram importantíssim pera l' desenvollop de la metalúrgia tan apagada avuy en nostra pàtria.

Las telas metàlicas esposadas per los senyors Castelltort y Vallés son acabadíssimas, en termes que, segons tenim entès, no sol ja no som tributaris dels estrangers en tal indústria sino que ja dits senyors han fet desenvollop en ellas lo comer exterior.

Los senyors Sabata y Cuchillo han esposat, cada hu, una bastant bona colecció de cardas.

També hi vegerem unas riquíssimas arcas ab una capa de gré interior. Tothom sap que 'l gré es una substància sumament resistent a la acció del foc,

que arriba a la mes altíssima temperatura sens descompondrers ni trencarse. Donchs be, losenyor Schuts ha aprofitat esta qualitat pera resguardar los capitals del incendi, en las arcas adalt ditas.

Los senyors Lafont, Callot y Companyia unas cúnas-aparatos, molt económichs, pera produir gas de tota mena de substancias sólidas, ó líquidas. N' hi ha per diferent número de mecheros.

Los germans Palau dos aparatos; un com si diguessem de familia y altre pera salvar los accidents, de las calderas. En lo invent d' est últim hi hem notat una gran disposició. L' altre es una especie de font intermitent que vessa 'l llexiu per dessobre la roba posada sobre un cubell que te en son fons diferents oberturas. Per aquest s' escorra a la caldera y quant per l' acció del foch, s' ha produit un ecsés de vapor, la pressió de aquest fa pujar lo llexiu a dalt, continuant fins y a tant que la operació está llesta. Per la brevetat del temps no han pogut exposar una màquina de cusir de sa invenció. Molt nos condol, perquè ne tenim molts bons informes, y tal volta haguessem pogut admirar als modestos obrers que sens mes recursos que sa asiduitat han emprés tant noblement lo cultiu de l' indústria.

En Vicens Sociats ha exposat, entre altres aparatos, una cafetera en forma de locomotora que se recomana per no perdre poch ni mica la aroma del café. Per lo demés, com en essencia, no es cosa nova, nos creyem dispensats de entrar en detalls.

Per fi, figuran en aquest pati una màquina pera trincar y altre pera embutir carn y uns motllos pera hòstias y neulas.

Heus aquí lo mes notable que hem sabut véurer en lo pati de la dreta. Poch nos falta pera termenar. En lo passadis, sols hi figuran tres expositors: Mr. Peyronnill y los senyors Alcañiz y Pascual y C^a. Lo primer ha presentat várias màquinas de garbellà de blat. Pera la primera limpia nos ha semblat molt a proposit; mes nos ha semblat molta pretensió volerlas aplicar als molins. Son massa primitives, s' ha volgut transigir massa ab la baratura, perquè per ellas solas puguin dexar lo blat perfectament net tal com avuy dia s' exigeix al entrar a la mola. La màquina que 'ns ha semblat de molta utilitat es la de batre y son cost no es eccessiu.

En lo propi passadis hem vist exposat un preciós y sensillissim aparato pera filtrar instantaneament l' aygna. Res ne podem dir perquè esteriorment res se descubreix. No obstant hem vist esser molt possible per lo doll que donava la filtració en gran escala. Diu lo prospecte que ab ell s' han arribat a separar las particulas inorgánicas del such de la caña.

Lo senyor Alcañiz ha presentat una màquina de premsar vins que dona un resultat de 450 arrobas per hora ab la forsa de un sol home.

A son costat se veuen várias molas y trulls dels senyors Pascual Companyia.

Los tallers del Nuevo-Vulcano están representats en aquesta exposició per dos màquinas, pera 'ls senyor Rosés la una y per don Vecens Tello l' altre. La mera de grans dimensions es de 150 caballs efectius de forsa. La segona mes petita ne te 14 nominals.

Escampadas pel edifici hi ha també algunas màquinas de las que sols citarém la eléctrica del senyor Dalmau y una preciosa per estampar sobre indiana.

Per lo dit se pot compendrer la importancia que en Catalunya va preneut la industria. Deu fassa que dins poch poguem llensar ja del tot los caminadors ab que fins are nos han guiat per lla hont han volgut las nacions estrangeras. Si 'l govern comensa per donar tota la protecció possible, estém segurs que l' industria catalana se farà digne a no duptarho de tan anhelat honor.

A UNA ROSETA.

Hi ha unas flors vergonyosas
que sols en sent negre nit,
a las auras rumorosas
s' atreven, temerosas,
a sonriure y obrí 'l pit.

Com estas flors, vida mia,
també de temps fem tu y jo;
nos trovem cent cops al dia,
y ni sols per cortesia
cambiem una espressió.

Mes ve la nit y tot d' una
lo cap al balcó treyem,
y hem d' agraí a la fortuna
que a ningú puga la lluna
recontar lo que 'ns diyem.

Que ab ni sols una vegada
havernos la veu sentit,
ets rosa blanca, y rosada
t' haurías, Rosa, tornada
de veurem avergonyit.

JORDI.

TEATRE CATALA.

Café y Copa pessa en un acte de D. Serafi Pitarra.

La circumstancia de no haver pogut manifestar nostra entera satisfacció al parlar d' algunas de las darreras obras del fecundissim Pitarra, fa que ab singular plaher consigném avuy lo bon éxit de la pessa *Café y copa*, original d' aquell autor, que desde son estreno es oida en cada representació ab mes viu interés.

La notable unitat de l' acció al mateix temps que es una de sas bonas qualitats, que 's note ab mes claretat son enginyós desenrotllament, y que 's destaquen ab mes viva del fons del quadre los pochs personatges qui entran en escena. Y tant mes es d' apreciar en nostre cas aquesta qualitat, quant las obras de Pitarra s' havian distingit sempre per una acumulació de detalls ab la qual si be algunas

regadas podia entretenir al espectador, produhia una confusió que no 'l deixava may satisfet. En pocas paraulas darém una idea del assumpto: lo jove Carlos prevalentse de la credulitat d' algunas de las personas, qu' han anat á passar com ell, y son amich de Cesar, una temporada en los banys de Caldetas, 'ls indueix á convensers, de que Cesar á tret una grossa rifa, qual motiu fa decidir al avaro comerciant, para de la noya que 'l aquell estina, que consenti en lo casament, al que s' havia sempre oposat per lo mal estat de fortuna de Carlos.

Si bé, com se veu, l' assumpto no es molt nou, per tal com totas las fases que durant l' acció pren, las va calculant y comparant lo protagonista Carlos ab las jugadas de billar, que es sa afició dominant, resulta d' aixó un felis enllás entre 'l caracter d' aquet y l' acció de l' obra que dona lloch á escenas que sorprenen agradablement al publich, y que caracterisan lo tipo principal, representat á la perfecció per lo Sr. Clucellas.

Al costat d' aquest tipo forma contrast lo del jove Cesar, que l' autor ha sabut mesclar en l' enredo, y ferli conseguir per medi d' aquest sos desitjos, sense rebaixarlo; estan ben sostinguts lo de la noya, son para l' comerciant y l' antiquari, que son ja un poch mes vius de color, especialment aquest últim, y presentats ab molta veritat per la Sra. Soler (Rosalia) y ls Srs. Fuentes, Fontova y Soler.

Ni l' fi moral falta en esta petita obreta que per sas bonas qualitats que á grans rasgos hem indicat, y perque en ella s' ha sabut apartar l' autor d' alguns dels defectes que li eran comuns y en que 'ns hem fixat en altres articles, 'ns permet afegir un picament de mans als de la triada concurrencia que assisteix á sa representació.

A. A. Y P.

Barcelona Octubre de 1871.

LA JOVE CATALUNYA.

No havent lo Jurat nomenat al efecte, adjudicat lo premi ofert per esta Societat al millor himne que 's presentés pera esser posat en música, per no considerar reunis dit caracter cap de las composicions presentadas, si bé declarant que algunas d' ellas se feyan notables com á cançons populars, entre las quals fa menció de la titulada *Lo cant de la terra* per lema *Renaxensa*; «La Jove Catalunya» ha acordat obrir altra volta 'l certamen, qual plasso pera la nova admissió de composicions terminará lo dia 30 del present mes de Novembre á las 12 del mitj dia, celebrantse la cerimonia de l' obertura del plech que continga 'l nom del autor premiat en la sessió inaugural dels treballs de la Societat, que tindrà lloch á primers del any vinent; deventse atendre en lo demés á las bases publicadas que diuen axis:

1er Lo tema de las composicions s' dexa á l' elec-

ció dels poetas, advertint emperó que haurán d' esser inspiradas en l' esperit novell que á nostra terra anima.

2^{ont} Cap traba s' imposa per lo que toca á la forma métrica en que han d' estar escritas las poesias que entren en certamen, tingan no obstant present llurs autors l' objecte á que s' destinan, co es, á esser posadas en música. No poden passar de quaranta versos, pero han d' arribar á vint.

3er Atés lo predit objecte, l' llenguatge haurá d' esser tant literari ensemps que tant popular com sia possible, procurant que fuja dels dos extrems, del arcaisme y del barbarisme.

4^{art} L' premi consistirá en un ecemplar de la edició bona dels «Cants populars» d' en Beranger, encuadernat al objecte, y en quals cobertas hi haurá, grabat en planxa daurada 'l nom de la Societat.

5ta Las composicions deurán dirigirse al Secretari d' aquesta Societat en lo local de la mateixa, carrer de la Blanqueria, 17, primer pis, en plech tancat en qual carpeta anirá escrit lo titol y 'l lema de la poesia, qu' ho haurán d' esser també en la d' altre també tancat, que contindrà 'l nom de l' autor.

6ª Las poesias no premiadas restarán arxivadas en la Biblioteca d' esta Societat, y 'ls plechs que contindrán los noms de llurs autors, cremats en la dita sessió pública.

Estas son las bases aprobadas per la Societat, baix las quals se torna á obrir 'l certamen y que s' fan públicas als oportuns efectes.

Barcelona 1er Novembre de 1871.—P. A. de la J. D.
—Lo Secretari general, Joseph Thomas y Bigas.

NOVAS.

Segons llegirem en un dels passats números del periódich madrileny «El Cascabel», se tracta d' obrir en la Cort una *exposició permanent de productes catalans*. Molt nos agrada esta ideya, que desitjariam veurer prompte posada en práctica, y felicitém de totas veras al qui l' ha concebuda; los bons resultats que en esta ciutat está donant la «Exposicion Permanente» nos fan augurar los que donaria en Madrit, ahont al mateix temps serviria com de protesta á las elucubracions científicas dels que militan en l' escola *economista*, fentlos veurer que 'l pays no avansa res ab rahons teóricas y que 'l que necessita es, que s' dexe correr las teorías y que s' estudie y aplique la ciencia económica, estudiant primerament los fets; que no es la teoria, sino la práctica qui deu presidir en las lleys económicas.

Lo dijous passat tingué lloch en lo teatre de Novetats lo primer concert instrumental que ab lo nom de *Passatemps musicals* y baix la direcció dels senyors Vilar y Rodó se donan á benefici de las *Salas de Asilo*.

Poca, si be escullida, fou la concurrencia que aplaudí ab justicia las pessas del programa.

Las sinfonias lo *Lac des fées* y *Zanetta*, del mestre

Aubèr, foren abduas magistralment executadas y dirigidas.

En lo *Chant du dimanche*, de Meyerbeer, melodia per instruments de corda, n'hi trobarem ja falta alguns més, per fer l'efecte degut.

La polka dels *Timbres*, de Bousquet, es de molt bon efecte y fou ben dirigida per lo senyor Rodó.

Composició delicada, de bon sabor religiós y executada delicadament per los senyors Sanchez, Fargas, Sargas y l'autor, es la *Meditació pregaria* del Sr. Vilar.

Y lo vals *Le Rendez-vous*, de Gounad, hermosissim ab dobles cants de gran efecte, instrumentat de ma mestre, si be ns semblá qu'ab tot y lotó suan que sab tréurer del cornet lo senyor Ciervo, aquet instrument y algun altre de metall, ofegavan completa.

Lo que valgué al director y executants bona munió de picaments de mans, fou l'*Himne Austriach* de Haydn, per instrument de corda Exa á pessa fou seu dupte la millor del concert en quant á executió.

En lo *Carnaval de Venecia* va dèxarnos admirats lo senyor Salvatori. Impossibile apar que ferse puja ab lo clarinet lo que difficilmente pot ferse ab lo violí.

En la *Serenade*, de Boisdéffre, francament, hi trovarem molt poca novetat.

Doná fi al concert los *Coribantes*, rigodons del senyor Vilar, d'estil francès y mol brillants.

De l'orquestra no cal dirne res, sabent que 's componia del millors artistes de esta ciutat.

Lo jurat de la esposició de Bellas arts de Madrid ha adjudicat als escultors catalans los següents premis:

Primera medalla.—Sant Jordi—del senyor Andreu Aleu, per dotze vots.—Segona medalla.—Agar é Ismael—del Sr. Victoriá Codina Langlin, pensionat que fou per la Diputació de Barcelona, per dinou vots.—Altres segona medalla s'ha adjudicat á la—Mort del torero—del Sr. R. Novas, per disset vots. No cal dirho si hem rebut ab gust la noticia y si felicitem de tot bon cor als artistes llorejats.

Lo senyor Codina á més de escultor també s'ha fet conèixer com á pintor esposant en la Universitat nova y prop dels quadros del Sr. Lorenzale un bonich quadret representant una senyora jugant ab dos gatets, ahont si véu molta riquesa de detalls y bastant bon colorit.

Ab lo títol de *La Venjansa del Martre*, lo catedràtich del Seminari de Salamanca En Francesch Butinyá, pbre., ha estampat en Barcelona, á casa l'hereu de J. Gorgas un drama religiós en tres actes sobre lo martiri del Gloriós Sant Martiriá, Patró de Banyolas. Forma un volúm de 172 planas, contenint á mes la Biografia del mateix Sant.

Nos en ocuparem, si Deu vol, en lo número vinent, fent constar per endavant que 'ns congratulem de sa aparició.

Tota vegada que la «Convicción» no 's dona per satisfeta ab lo sueltó que en nostre passat número li dedicarem, y diu que queda la qüestió en peu en tant que no se li provi la veritat històrica de la *anécdota* en qüestió, passèm á copiarli, pera si no 'n tingués conèxement, lo següent que s'trova en *Los héroes y las maravillas del mundo* en la primera columna de la plana 451 del ters volum, en la *cronologia dels papes* escrita per lo sabí benedictí Clement y continuada fins á nostres dias per M. de Saint Allais, traduïda y ordenada per lo Dr. D. Diego de Mora y Casanisa, qual part relligiosa está revisada per D. Joan Sayol y Echevarria, Prebere, que diu:

—1585.—CCXXIV. *Sixto* (llamado Félix Peretti, nacido en 13 Diciembre de 1521 en las grutas de Montalto, poblacion de la frontera de Ancona, guardador de cerdos, en seguida franciscano, general de la Orden, obispo de Santa Agueda y finalmente Cardenal de Montalto en 1570) fué elegido papa en 24 de Abril de 1585. Se dice que en el momento de su eleccion, y antes de que fuese publicada, arrojó en la sala el baston en que se apoyaba como un anciano decrepito; declaró que tenia 7 años menos de los que se habia dicho, se irguió y desarrugó su frente dando á entender claramente que queria gobernar con energia. El dia de su coronacion que se verificó en 1.º de Mayo, en vez de poner en libertad segun la costumbre de sus antecesores, á los criminales que habia en las cárceles, hizo ejecutar á 4 de los mas culpables, lo que llenó de consternacion á Roma, etc.

Ademés, no havèm vist tota la vida y en tots temps la referida *anécdota* en las taulas dels teatres? No 'n podriam dir casi una *anécdota popular*, tant es sabuda y recontada de tothom? Donchs, á què ha vingut qu'are la «Convicción» se'n recordés, quant tantes y tantes vegadas l'haurá sentida contar, ó l'haurá llegida en algun dels molts llibres en que s'trova, y fins en llibres autorisats, ó l'haurá vista representar en l'escena? Y fins suposant (que no es poch suposar) que lo tal fet no tingués res d'històrich, nos podria dir nostre colega quin es lo dògma de la relligió catòlica que 'n surte agraviat de la dita *anécdota*? En què s'atacan estos dogmas que nosaltres respectem, al menys, tant com «La Convicción»?

Creyèm que nostre germana regonexerà la lleugeresa ab qu'ha obrat y ben prompte rectificará son parer.

En lo número passat y en la nota del article «Lo Coral» per una errada involuntaria de l'estampa posàrem *Veulina Virginea* en lloch de *Oculina Virginea* qu'és lo nom tècnich del coral blanch ó pola.

RECLAMS.

CAFÉ Y COPA. — Comedia en 1 acte y en vers; original de N. Serafi Pitarra, se ven á 4 rals en la llibreria de N. Eudalt Puig, plassa nova.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.